

PARTICULAR ISSUES OF PHILOSOPHY

Олена Сайфудинова

*Південноукраїнський національний педагогічний університет
ім. К. Д. Ушинського, м. Одеса, Україна*

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ В ПОЛІ ФІЛОСОФСЬКОЇ РЕФЛЕКСІЇ

Olena Saifudinova

*South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynskiy,
Odesa, Ukraine*

VALUES OF YOUTH IN THE FIELD OF PHILOSOPHICAL REFLECTION

Values are the main part of a consciousness of an individual at any age. Value orientations of young people are very important as far as they define process of adaptation and socialization that young people experience, becoming full members of society. Values of young people today are very different from those values that were important to their parents, as in the past and today. Because evolution of public relations, transition from socialist to capitalist society modifies the attitude to values of young people and, therefore, they are new object of research for scientists. This article focuses on evolution of philosophical concept of value in the context of social changes experienced by society in recent decades.

Key words: person, youth, values, socialization, adaptation, life strategy, society.

Ціннісні орієнтації в комплексній системній оцінці думки молодого покоління є однією з основних філософських категорій, що уможливають комплексне виявлення сутності використовуваних підходів для дослідження соціальної адаптації та соціалізації молоді – культурологічного, біхевіористичного, структурно-функціонального, еволюційного, соціально-психологічного тощо. Вони збагачують названі підходи, виконують функцію їх взаємодоповнення, сприяють досягненню глибини розуміння складного процесу соціальної адаптації молодих людей та її особливостей. Проте різні підходи до цінностей як філософської категорії за більш ніж 150 років дають змогу побачити не тільки еволюцію власне поняття, а й оцінити еволюцію тих завдань, розв'язання яких потребує оцінювання структури людської особистості філософами і мислителями.

Філософський підхід визначає ціннісні орієнтації як головну вісь свідомості, що забезпечує стійкість особистості, спадкоємність певного типу поведінки і діяльності, та виражається в скерованості потреб та інтересів. Вивчення ціннісних орієнтацій в аспекті змін соціальної структури в суспільстві бере свій початок з філософських течій, сформованих ще в XIX– XX століттях. Зважаючи на це, інтерес становить об'єктивний і нормативний аспекти, розроблені представниками Баденської школи неокантіанства, яка потрактовувала цінності як невід'ємний елемент культури, що детермінують етичні, естетичні, релігійні, правові, політичні ідеали. На думку В. Віндельбанда, цінності апріорні, трансцендентальні і загальнозначущі, тому дослідник наголошує на створення цінностями

ієрархії, відповідно до категорії, яку вони виражають¹. Г. Ріккерт зазначає, що цінності є чимось особливим, відмінним як від суб'єкта, так і від об'єкта ціннісного змісту². Пізніше М. Вебер, у межах утилітарного підходу, витлумачив цінності з точки зору їх значущості для суб'єкта – як узагальнену мету та засоби її досягнення, що виконують роль фундаментальних норм. Саме вони забезпечують інтеграцію суспільства, допомагаючи індивідам здійснити соціальний вибір своєї поведінки у визначальних ситуаціях. Система цінностей постає у вигляді внутрішнього стрижня культури, стає духовним підґрунтям у потребах та інтересах індивідів і соціальних спільнот. Ціннісна система здійснює зворотний вплив на соціальні інтереси і потреби, виступаючи одним із найважливіших мотиваторів соціальної дії, поведінки індивідів³. Пізніше представником культурно-історичного підходу і першовідкривачем поняття «мобільність» Пітиримом Сорокіним було запропоновано розглядати ціннісну систему суспільства як засадничу категорію, результат розвитку суспільства і проекцію індивідуального досвіду, що має такі ознаки, як історичність, ієрархічність, здатність до модифікації⁴. Толкот Парсонс, засновник структурно-функціонального підходу, вважав, що головними чинниками, що впливають на життя індивіда, є його власні погляди, а в основі уявлень лежать норми, роль яких і виконують цінності. Механізм людської діяльності полягає у постійному встановленні відповідності між індивідуальними вчинками і суспільними вимогами, які виступають як система цінностей, але водночас між собою вони можуть кардинально відрізнятися. Також Т. Парсонс наголошував на тому, що цінність є складником психологічних процесів, культурних моделей і традицій.

М. Рокіч, розуміючи під цінністю стійке переконання в принциповій перевазі певних цілей або способів існування, що притаманні особистості, вважав, що ціннісні орієнтації певною мірою впливають на суспільні відносини і соціальну структуру. При цьому М. Рокіч вважає, що людські цінності порівняно нечисленні й організовані в індивідуальні системи, причому всі люди володіють одними і тими ж цінностями, хоча і не однаковою мірою. Розділивши всі цінності на термінальні (що стосуються цілей індивідуального існування) та інструментальні (пов'язані з образом дій та досягнення цілей), він визначав цінності як найважливіший і невід'ємний компонент когнітивної сфери особистості та соціальних груп⁵. Це дозволяє сприймати й оцінювати вплив соціальних проблем макро- і мікрорівнів, які виникають внаслідок суспільних змін; давати оцінку змін, що відбуваються в соціальній, економічній, політичній, сімейно-побутовій та інших сферах; бути одним із засобів адаптації до інституційних змін і змін, що відбуваються в суспільстві.

Дослідники з колишнього Радянського Союзу і країн СНД під час розгляду ціннісних орієнтацій також розробили кілька підходів до розв'язання цієї проблеми. У 60–70 рр. ХХ століття наукові розвідки було орієнтовано на виявлення та відповідність комуністичному ідеалу, соціалістичному способу життя. У моделі статусно-ієрархічної структури ціннісної свідомості, виробленої М. І. Лапіним, цінності поділено залежно від того, який вплив (інтегративний або диференційний) вони здійснюють на стан соціальних груп у суспільстві. Типологічно цінності розділені на кілька груп – цінності вищого розряду, що утворюють

¹ Виндельбанд, В., Франк, С., Пинскер, Б. (пер. с нем.) (1995). *Прелюдии. Философские статьи и речи*. Москва: Юристъ, 239-260.

² Риккерт, Г. (1994). *Ценности жизни и культурные ценности. ЭОН. Альманах старой и новой культуры. Вып. 1*. Москва: ИНИОН РАН, 10.

³ Вебер, М., Давыдова, Ю. (пер. с нем., сост., ред.) (1990). *Избранные произведения*. Москва: Прогресс, 628.

⁴ Сорокин, П., Богомолов, А. (ред.) (пер. с англ.) (1992). *Человек. Цивилизация. Общество*. Москва: Политиздат, 200.

⁵ Леонтьев, Д. (1998). *Ценностные представления в индивидуальном и групповом сознании: виды, детерминанты и изменения во времени. Психологическое обозрение, 1*. Москва: издательство «Институт психологии РАН», 17-19.

ядро, цінності середнього рівня, які можуть переміститися вгору або вниз, цінності «хвоста» (або резерву), які знаходяться на периферії молодіжних інтересів¹. Так, Ж. Т. Тощенко зазначає, що саме «нове покоління» здебільшого і є носієм ідей свободи «від», тобто без відповідальності перед будь-ким або чим-небудь². В. Наумова наголошує на тому, що поступово, з дорослішанням домінуючі позиції в молоді починають займати загальнолюдські моральні цінності. Молодь кінця 90-х рр. ХХ ст. демонструє наявність внутрішньої неузгодженості, тобто у свідомості респондентів не пов'язані два моменти – декларування наявності в себе почуття відповідальності та неодмінного дотримання історично сформованих соціальних норм. Ціннісна свідомість молоді характеризується суперечливістю. Серед особливостей ціннісної свідомості молоді дослідник виокремлює наступні: з одного боку, переважають моральні цінності, такі як «чиста совість», «справедливість», «надійний друг», з іншого – гедоністичні цінності («свобода», «незалежність»), що характерно для більш, ніж третини респондентів³.

В. В. Гаврилюк і Н. О. Трикоз доходять висновку, що система цінностей молодого покоління перебуває на стадії становлення, тому помітно чітку орієнтацію на структурні складники, що або диференціюють або інтегрують її. Покоління молоді, що звільнилося від контролю звичаїв і норм, обирає шлях пошуку нового, набуваючи при цьому не тільки позитивного досвіду⁴. Ціннісна свідомість молоді характеризується і відсутністю чіткої диференціації. Це підтверджується результатами дослідження О. А. Скриптунової і О. О. Морозова, які з'ясували, що в сучасній молоді не сформовано загальне ціннісне поле: немає сфер життя, однозначно значущих або незначущих для більшості. Так само не виявлено й яскравих відмінностей залежно від статі, віку, освіти⁵. Респонденти часто відчують суперечливість у поглядах і поведінці, їм властива аномія цінностей (значна кількість трансцендентностей), окремим людям і соціальним групам притаманна «роздвоєність свідомості», векторна амбівалентність поведінки. Проблемне поле парадоксальних проблем суспільної та індивідуальної свідомості та поведінки на підставі нього транслюється й підтримується передусім амбівалентністю і парадоксальністю власне суспільно-економічних умов життєвого поля сучасної дійсності⁶.

Радянська молодь, згідно з дослідженнями, прагнула бути корисною суспільству, мати цікаву творчу роботу, заслужити повагу людей, любити і бути коханим і тільки після цього – прагнула отримати матеріальний добробут; найменше цінувалося спокійне життя, підпорядковане власним інтересам, та слава. З огляду на це соціальний складник, що «робив» молодих людей щасливими, охоплював улюблену роботу, бажання кохати і бути коханим, повагу оточуючих, тобто центром всієї системи цінностей, способом самоствердження, вдосконалення кожної людини була суспільно корисна праця. У 80-х роках ХХ ст. серед пріоритетних у системі ціннісних орієнтацій стали помітні: політична культура як найважливіша цінність у формуванні особистості нового зразка; суспільно-політична активність як одна з найважливіших цінностей радянської людини; мистецтво як засіб ціннісної орієнтації особистості; праця як вища цінність соціалістичного способу

¹ Лапин, Н. (2003). *Динамика ценностей населения реформируемой России*. Москва: Эдиториал УРСС, 7.

² Тощенко, Ж. (2001). *Парадоксальный человек*. Москва: Гардарики, 361.

³ Наумова, Т. (2000). Менталитет как базовая категория в объяснении особенностей ценностного сознания российской молодежи. *Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология*, 1. Москва: издательство Московского университета, 72-75.

⁴ Гаврилюк, В., Трикоз, Н. (2002). Динамика ценностных ориентаций в период социальной трансформации (поколенный подход). *Социс*, 1. Москва: Наука, 102-103.

⁵ Скриптунова, Е., Морозов, А. (2002). О предпочтениях городской молодежи. *Социс*, 1. Москва: Наука, 106-109.

⁶ Казарина-Волшебная, Е., Комиссарова, И, Турченко, В. (2012). Парадоксы трансформации ценностных ориентаций российской молодежи. *Социс*, 6. Москва, Наука, 121-122.

життя. Але основні зміни в масовій свідомості молоді відбулися на межі ХХІ століття: змінилося ставлення до таких цінностей як пізнання, праця, освітня діяльність. На перше місце в ієрархії цінностей виступає матеріальна стабільність, упевненість у завтрашньому дні з точки зору матеріальної забезпеченості. Для молоді стає чужим колективістичний напрям ціннісних орієнтацій, а значущість індивідуалізму стає першорядним у колах молоді.

Вивчення проблеми трансформації системи цінностей молоді – одне з найважливіших питань для дослідників на різних хронологічних етапах. У поточній ситуації зміна цінностей за віссю «індивідуалізм-колективізм» у бік більшого індивідуалізму дає можливість молодим людям скеровувати свої дії в ті сфери, де старше покоління або не затребуване, або не присутнє з огляду на свою консервативність¹. Наприклад, під час порівняльного дослідження цінностей студентів і їхніх викладачів відмінності в результаті свідчать, що респонденти обох груп, як представники різних поколінь, вибирають різні ціннісні пріоритети: молоді люди більше приділяють увагу індивідуальним цінностям, старше покоління – колективним. Студенти вважають пріоритетними такі цінності як самоповага, незалежність, досягнення успіху, свобода, зріла любов, вибір власних цілей. Вчителі виокремили такі цінності, як мир на землі, відповідальність, соціальний порядок, повага до старших, чесність, національна безпека. Ціннісні орієнтації вчителів спрямовані на формування групової гармонії і підтримку групової єдності, а ціннісні настанови опитаної молоді орієнтовані на особистісне зростання і розвиток. Р. С. Гарифулліна зазначає, що у студентів порівняно з вчителями зростає цінність ієрархії і різко падає цінність рівноправності. У поєднанні з помітним зростанням цінностей майстерності та інтелектуальної автономії це свідчить про те, що молоде покоління прагне до індивідуального багатства (заробляти гроші своїм власним розумом), і при цьому готове прийняти соціальну нерівність у доходах. Помітним стає першочерговість тенденцій у молодих людей в заробітку, поліпшення добробуту, матеріальної стабільності².

Перехід від колективістської системи цінностей до індивідуалістичної підтверджується пілотним емпіричним дослідженням, яке було верифіковано в працях Г. Тріандіса. Індивідуалістична поведінка характерна саме для особистісних принципів і настанов: досягнення в будь-якій сфері приписуються до власних здібностей і талантів, а невдача часто залежить від зовнішніх чинників. З точки зору колективістського підходу, успіх пов'язаний з допомогою, підтримкою інших людей, а невдалі спроби досягнення цілей – з власною бездіяльністю. Г. Тріандіс виокремлює такі риси індивідуалістичного світу, як досягнення «заради себе самого», прагнення до влади, короткочасність цілей, цінності свободи і незалежності. У той же час для людини колективістського типу характерно ототожнення себе з групою, прагнення до терпіння, порядку, самоконтролю, довготривалі цілі, що відповідають рольовим позиціям³. Негативне ставлення молоді до праці і вкрай індивідуалістичне ставлення до власної професійної кар'єри викликано певними психологічними характеристиками – апатією, життєвими переживаннями, заниженою самооцінкою, різними стресами тощо. При цьому цінності, визначені процедурою оцінки, яка реалізована між суб'єктом (це завжди індивід, соціальна група тощо) і об'єктом (все, що потрапляє в поле уваги суб'єкта) становлять значну частину духовної культури. На наш погляд, саме цей механізм формує еталонну систему оцінок індивіда і визначає первинне і подальше сприйняття дій молоді. Орієнтація на працю як на можливість самореалізації відходить на друге місце порівняно з досягненням матеріального добробуту, при цьому

¹ Гарифулліна, Р. (2007). *Технологии социально-культурной деятельности молодежи (духовно-нравственный ресурс воспитания)*. Казань: издательство Казанского университета, 144.

² Гарифулліна, Р. (2007). *Технологии социально-культурной деятельности молодежи (духовно-нравственный ресурс воспитания)*. Казань: издательство Казанского университета, 144.

³ Триандис, Г. (2007). *Культура и социальное поведение*. Москва: Форум, 214-215.

значно страждає психологічна і соціальна стабільність молодих людей, а згодом страждає і життєвий рівень, який є власне метою професійної діяльності молоді.

Ціннісні орієнтації в науковій літературі також потрактовують як оцінне ставлення особистості до сукупності матеріальних і духовних благ, що розглянуто як предмети, цілі та засоби для задоволення потреб групи. Вони виражаються в ідеалах, особистісному сенсі життя і виявляються в соціальній поведінці особистості. Розвиток ціннісних орієнтацій молодих людей протягом XX і XXI століття, еволюціонував разом з розвитком суспільства, разом з тими основними способами пошуку сенсу життя, які і штовхали молодих людей на філософське осмислення власного світобачення. Зважаючи на це, процес соціалізації, який у молодому віці набуває найбільш високих темпів, штовхає молодих людей на пошук цінностей, їх освоєння і присвоєння. Адаптація до змін, які відбуваються з дівчатами та юнаками у процесі соціалізації, спонукає їх формувати власну систему цінностей, перебудовувати її структуру в хронологічному аспекті, тобто кожне нове покоління молодих людей формує своє коло цінностей, відштовхуючись від структури суспільства. Ціннісні орієнтації – найважливіші елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда, всією сукупністю його переживань, що відмежують значуще, істотне для певної людини від незначного, несуттєвого. Сукупність сформованих, усталених ціннісних орієнтацій утворює свого роду вісь свідомості, що забезпечує стійкість особистості, спадкоємність певного типу поведінки і діяльності, виражену в скерованості потреб та інтересів¹.

Формування ціннісних орієнтацій можна розглядати як адаптаційний процес, що відбувається на макро-, мезо- і мікрорівнях, пов'язаний як зі зміною ціннісної системи індивіда, так і соціального кола, що формує ці ціннісні орієнтації. З огляду на це особливості адаптації необхідно розглядати і за допомогою вивчення змін, що відбуваються в ціннісній свідомості. Ціннісні орієнтації впливають на адаптацію до соціальних змін і в той же час є її індикатором. Відображення у свідомості ієрархії ціннісних орієнтацій дозволяє виявляти складності або успіхи в соціальній адаптації та адаптивні типи. У дослідженні адаптації як процесу потрібно розглядати ціннісні орієнтири як чинники, що відображають на когнітивному рівні особливості соціальних трансформацій і сприйняття молоддю, як відповідну категорію. Цінності не тільки фіксують вплив соціальних перетворень на менталітет молоді як гетерогенної групи, але й виступають як одна з найважливіших умов перетворень соціальної структури. З точки зору системного підходу, для вивчення соціальної адаптації як механізму формування ціннісних орієнтацій необхідний обов'язковий аналіз і створення ієрархії цінностей як найважливішого компонента адаптації. У контексті культурологічного підходу використання цінностей як інструменту необхідно, оскільки вони є одним з основних конструктів, що зумовлюють соціокультурні підстави адаптації. В аспекті біхевіористичної парадигми доцільність використання цінностей як пріоритетних складників поведінкових моделей (патернів) також не викликає сумнівів. У межах структурного функціоналізму під час розроблення типології соціальної адаптації, ґрунтуючись на концепції Роберта Мертона про взаємовплив цінностей і норм на типи адаптивної поведінки молоді, цінність необхідно розглядати як інструмент, що визначає формування цих типів. Застосування системного підходу передбачає, що ціннісна система, яка має динамічну властивість, зберігає і певний ступінь стійкості суспільства, забезпечуючи його інтеграцію. Крім того, як адаптована підсистема, перша впливає на адаптаційну (соціально-демографічну групу молоді). У системному підході цінність постає тією категорією, яка забезпечує ефективність механізму «зворотного зв'язку» в суспільстві, що дозволяє здійснити оцінку змін, які відбуваються в суспільстві,

¹ Иваненков, С., Кусжарова, А. (2014). Особенности ценностных ориентации молодежи на современном этапе. *Управленческое консультирование, выпуск 12*, Санкт-Петербург: Северо-западный институт управления, 91.

тобто «зважити на чаші особистісних ваг». Згідно із синергетичним підходом, що є найважливішим у методології дослідження соціальної адаптації, оскільки складноорганізованим системам не можна нав'язувати шляхи розвитку, проблема керованого розвитку набуває форми автокерованого. Як подібні системи ми розглядаємо суспільство в цілому: як біфуркаційні середовище і соціалізацію, що в сучасному суспільстві характеризуються невідповідністю траєкторій розвитку. Зважаючи на це, соціальна адаптація в сучасному суспільстві належить до такого типу процесів, беручи участь у яких молоді люди можуть обирати стратегії, усвідомлювати й оцінювати зміни, що відбуваються, і з безлічі альтернатив роботи вибір, який спричиняє трансформацію ціннісної свідомості. Останнє виступає найважливішим чинником соціальних перетворень і реорганізує наявну соціальну структуру з урахуванням поточних потреб індивідів.

Також розмірковуючи про цінності молоді, необхідно зупинитися на понятті стратегії, тому що цей аспект демонструє тенденції майбутнього розвитку молодих людей. Актуальність цього питання зумовлена суперечностями, з якими стикається кожен з молодих людей у процесі соціалізації. У теоретичному аспекті актуальність цього питання пов'язана не тільки з особливим становищем молоді, але і з формуванням гнучкої громадської структури в останні десятиліття. На сьогодні існує низка концепцій, присвячених вивченню феномена життєвої стратегії молоді – основна відмінність між ними полягає у витлумаченні стратегії або як адаптації, або як активного вибору. Н. Ф. Наумова розглядає життєві стратегії як «стратегії адаптації» та «стратегії виживання»¹, акцентуючи увагу на їх нестійкому характері, зумовленому соціальними трансформаціями. Інші автори (Т. Е. Резнік і Ю. М. Резнік) з позицій стійкої перспективи соціального розвитку розглядають життєву стратегію особистості як вибір пріоритетних напрямів свого розвитку залежно від перспективного і довгострокового орієнтування молодої людини в майбутньому житті². Згідно з концепцією К. О. Абульханової-Славської життєва стратегія «складається зі способів зміни, перетворення умов, ситуацій життя відповідно до цінностей особистості», визначає міру відповідності та балансу між бажаним і необхідним, особистим і соціальним, а також регулює майбутні життєві перспективи. Життєва стратегія потрактована як вміння поєднувати індивідуальні, статусні, вікові можливості, власні домагання з вимогами суспільства, оточуючих і врівноважувати всі це з майбутніми планами і мріями. Здатність здійснювати це поєднання і визначається як «життєва стратегія»³. Дослідники цілком закономірно відстоюють уявлення про життєві стратегії як активний вибір, виокремлюючи як їх елементи певні завдання і ресурси як індикатори, що репрезентують життєву мету і досягнення індивіда, приділяючи увагу вивченню професійних орієнтацій як складників життєвих стратегій молоді. Вчені сходяться в одному: саме наявність життєвої стратегії у молоді є свідченням її соціально-психологічної зрілості, здатності розв'язувати суперечності, що виникають на життєвому шляху. Інакше кажучи, наявність життєвої стратегії безпосередньо пов'язана з механізмом самовизначення молоді. Тут доречно відзначити, що специфіка стратегії молодих людей (в загальному плані) насамперед впливає зі специфіки її вікових особливостей і перехідності її соціального стану. Становище суб'єкта, який знаходиться в перехідному стані, завжди надає соціальному статусу кожного конкретного індивіда і його ціннісним орієнтаціям перехідного незавершеного характеру, що знаходить відображення в маргінальності стану, в лабільності свідомості і у високих ризиках. Одночасно ця перехідність, маргінальність і нестійкість соціальних статусів впливають на формування і формування стратегій, що

¹ Наумова, Т. (2000). Менталитет как базовая категория в объяснении особенностей ценностного сознания российской молодежи. *Вестник Московского университета. Сер. 18. Социология и политология*, 1. Москва: издательство Московского университета, 72-75.

² Резнік, Т., Резнік, Ю. (1995). *Жизненные стратегии личности. Социс*, 5. Москва: Наука, 100-105.

³ Абульханова-Славская, К. (1991). *Стратегии жизни*. Москва: Мысль, 67.

мають короткотривалий і перехідний характер. При цьому життєві стратегії постійно піддаються перегляду і переоцінці.

Ціннісна свідомість молоді виступає як чинник, що відображає на когнітивному рівні специфіку соціальної адаптації як процесу і впливає на характер соціальної структури. Це викликає необхідність у дослідженні адаптаційного процесу використовувати ціннісні орієнтації як найважливішу змінну в оцінці соціально-психологічного механізму соціалізації молодих людей. Остання впливає на актуалізацію ціннісних орієнтацій як невід'ємний складник. Ця категорія відображає взаємозв'язок когнітивної, емотивної та поведінкової підсистем ціннісних орієнтацій, даючи змогу комплексно досліджувати адаптаційний потенціал. Цінності постмодернізму трохи швидше засвоюються молоддю, ніж старшим поколінням, але все ж і у неї винятком є «свобода». З огляду на це повільне засвоєння пояснюється швидше віковим зрушенням, а не віковими особливостями.

Ціннісне поле молоді виявляється розмитим, несформованим: молодіжна свідомість рефлектує як щодо радикальних перетворень у суспільстві, так і в плані змін ціннісної системи. Це виявляється і в тому, що цінності індивідуальні, що сприяють сприятливій адаптації, мають тенденцію до домінування в ієрархії. Цінності переміщуються в ієрархії, поступаючись одне одному вищими позиціями в рейтингу, тобто вони відображають ті зміни, які відбуваються в суспільстві, що підтримує цінності, пріоритетні для суспільства в певний момент. При цьому важливо, що поточні ціннісні орієнтації, представлені дослідниками як константи соціально-психологічної поведінки, процес адаптації і стратегія особистісного розвитку, залежні від зовнішнього соціально-економічного середовища, легко змінюються під тиском обставин. Соціалізація молодих людей, що проходить в умовах становлення і розвитку нових суспільних відносин в Україні, демонструє нам ще один аспект ролі молоді: молодь стає ресурсом, «паливом» для демографічного та соціально-економічного процвітання українського суспільства.

Зважаючи на вищесказане, ми можемо зробити наступні висновки. Дослідження ціннісних орієнтацій молодих людей за останні два століття зазнало значних змін за рахунок зміни точки зору на те, що є цінностями в особистому та громадському світогляді молодих людей. Спочатку цінності як жорсткі складники особистості було вивчено і всебічно проаналізовано всередині їх структури, визначено їх вплив на навколишній світ і вплив цього світу на них. Зі зміною наукових підходів до дослідження соціуму змінилося і ставлення до цінностей: тепер вчені стали більше говорити про цінності як спосіб адаптації і виживання молодих людей, підкреслюючи їх нестійкість, відсутність диференціації, зростаючий індивідуалізм. Наразі дослідників цікавлять цінності як стратегія діяльності молоді в майбутньому, тому такі риси, як маргінальність, нестійкість соціального становища, постійна переоцінка ціннісних орієнтацій молодими людьми характерна не тільки для молоді як суб'єкта, а й для навколишнього соціуму як об'єкта. Розвиток суспільства свідчить про те ж: розвиток, зміни, мобільність, адаптація, які, з одного боку, відображають цінності суспільства індивідів, з іншого боку – і формують ці ж цінності. Отже, не тільки молодь з огляду на свій вік нестійка і маргінальна, але і суспільство гнучке, адаптивне та перебуває в стані постійних змін.

References:

1. Abulhanova-Slavskaya, K. (1991). *Strategia zhizni* [Strategy of life]. Moscow: Misl. [in Russian].
2. Veber, M., Davidova, J. (1990). *Izbrannie proizvedeniya* [Selected works]. Moscow: Progress. [in Russian].
3. Vindelband, V., Frank, S., Pinsker, B. (1995). *Preludii. Filosofskie stat'i i rechi* [Philosophical articles and speeches]. Moscow: Urist [Lawyer]. [in Russian].
4. Gavriluk, V., Trikoz N. (2002). *Dinamika tsennostnih orientatsiy v period sotcial' nih transformatsiy (pokolenniyy podhod)* [Dynamics of value orientations in the period of social transformation (generation approach)]. *Sotsis* [Sociological studies], no. 1. [in Russian].

5. Garifulina, R. (2007). *Tehnologii sotsialno-kulturnoy deyatelnosti molodezhi (duhovno-nravstvennyy resurs vospitaniya)* [Technologies of social and cultural activities of young people (spiritual and moral resource of education)]. Kazan: izdatelstvo Kazanskogo universiteta [Publishing house of Kazan University]. [in Russian].
6. Lapin, N. (2003). *Dinamika tsennostey naseleniya reformiruemoy Rossii* [The dynamics of population values of reforming Russia]. Moscow: Editorial URSS. [in Russian].
7. Ivanenkov, S., Kuszharova, A., (2014). Osobennosti tsennostnykh orientatsiy molodezhi na sovremennom etape [Features of value orientations of youth at present stage]. *Upravlencheskoe konsultirovanie [Management consulting], iss. 12.* Saint Petersburg. [in Russian].
8. Kazarina-Volshebnyaya, E., Komissarova, I., Turchenko, V. (2012). Paradoksi transformatsii tsennostnykh orientatsiy rossiyskoy molodezhi [The paradoxes of transformation of value orientations of the Russian youth]. *Sotsis [Sociological studies], no.6.* [in Russian].
9. Leontiev, D. (1998). Tsennostnye predstavleniya v individualnom i gruppovom soznanii: vidi, determinanti, izmeneniya vo vremeni. [The value representation in individual and group consciousness: forms, determinants and changes over time]. *Psihologicheskoe obosrenie [Psychological Review], no 1.* [in Russian].
10. Naumova, T. (2000). Mentalitet kak bazovaya kategoriya v ob`yasnenii osobennostey tsennostnogo soznaniya rossiyskoy molodezhi [The mentality as a basic category in explaining features of value consciousness of the Russian youth]. *Vestnik Moskovskogo univerciteta, seria 18, Sotsiologia i politologia [Bulletin of Moscow University. series 18, Sociology and Political Science], no.1.* [in Russian].
11. Reznik, T., Reznik, U. (1995). Zhiznennye strategii lichnosti [Life identity strategy]. *Sotsis [Sociological studies], no.5.* [in Russian].
12. Rikkert, G. (1994). Tsennosti zhizni i kulturnie tsennosti [Life values and cultural values]. *EON. Almanah staroy i novoy kulturu [EON. Almanac of old and new culture], no.1.* [in Russian].
13. Skriptunova, E., Morozov, A. (2002). O predpochteniyah gorodskoy molodezhi [About urban youth preferences]. *Sotsis [Sociological studies], no.1.* [in Russian].
14. Sorokin, P., Bogomolov, A. (1992). *Chelovek. Tsivilizatsiya. Obschestvo.* [Human. Civilization. Society]. Moscow: Politizdat, 543 [in Russian].
15. Triandis, G. (2007). *Kultura i sotsial`noe povedenie* [Culture and social behavior]. Moscow: Forum. [in Russian].
16. Tocshenko, J. (2001). *Paradoksal`nyy chelovek* [The paradoxical man]. Moscow: Gardariki. [in Russian].